

Nagy Tamás

**„A rókatárgy egy szélciszolt, / szélseprett sonkanadrág” – Az összetett szavak sajátosságai
Parti Nagy Lajos *Rókatárgy alkonyatkor* című versében**

Előadásomban a szóösszetételekre összpontosítva Parti Nagy Lajos *Rókatárgy alkonyatkor* című versét elemzem funkcionális–kognitív pragmatikai keretben, főként a Fauconnier-i mentális terek elméletét és módszertanát alkalmazva.

A langackeri kognitív nyelvtanban a nyelvi egység olyan nyelvi kifejezés, mely a beszélő és a hallgató számára morfoszintaktikailag átlátható, megértéséhez pedig nem kell a részelemeket egyenként feldolgozni. A szóösszetételek esetében azonban a nyelvi egység fogalma sajátos problémát képvisel, hiszen például a *szélciszolt*, a *szélsepert*, valamint a *rókatárgy* nyelvi egységek között lényeges különbség figyelhető meg a dinamikus jelentésképzés folyamatában, főként a motiváltságot és a konvencionalizáltságot tekintve.

Fauconnier elmélete segíthet a szóösszetételek motivációjának vizsgálatában. A mentális terek elméletének alapja a blend, amely összetett elmebeli műveleteken alapuló dinamikus jelentésszerkezet, fogalmi integrációs szerkezet. Annak szemléltetésére hozták létre, hogy az ember egy-egy szöveg interpretációja során hogyan vegyít össze különböző fogalmi mezőket. A blend kidolgozott módszertan segítségével vizsgálja és modellezi az agyban lejátszó interpretációs folyamatokat. Ehhez a mentális (vagy konceptuális) tér fogalmát használják, amely olyan konceptuális „csomag”, amely a megértés pillanatában jön létre az elmében.

Előadásomban az általam kiválasztott vers összetett szavait veszem szemügyre, és igyekszem feltárni a hasonlóságokat és különbségeket a morfológiailag és szemantikailag egyaránt motivált, konvencionális (*szivarhamu*, *csizmaszárba*) és a látszólag szemantikailag motiválatlan, hapax legomenonként nem konvencionális, hanem „in statu nascendi” megragadható és értelmezendő (*rókatárgy*, *durrezüst*) szóösszetételek között. Fauconnier elméletének köszönhetően nemcsak egyfajta skaláris tipográfia állítható fel, hanem segítségével közelebb juthatunk a szóban forgó vers összetett szavai mögött felfedezhető kognitív struktúrákhoz is.